ANTIKVARIAT MATS REHNSTRÖM

NYHETSBREV 332
RARITETER
18 AUGUSTI 2020

Jakobsgatan 27 B | Box 16394 | 103 27 Stockholm | tel 08-411 92 24 | fax 08-411 94 61
e-post: info@rehnstroem.se | www.matsrehnstroem.se
ÖPPET TORSDAGAR 15.00–18.30

Detta nyhetsbrev innehåller 25 utvalda rara äldre böcker och småskrifter. Här återfinns svenska 1600-talstryck, SWEDBERGS bibel och psalmbok, klassisk svensk topografi i fina exemplar, två politiska skrifter från frihetstiden och tre tornerspelsskrifter från gustaviansk tid. En av dessa utkom i samband med GUSTAF MAURITZ ARMFELTS och HEDVIG DE LA GARDIES giftermål på Drottningholm i augusti 1785.

MESSENIUS två utgåvor av medeltida rimkrönikor utkom 1615-16 och är här sammanbundna i ett fint band och har i tur och ordning tillhört WARMHOLTZ, NESCHER och HIERTA. De är centrala arbeten i svensk historia och verkligt rara. På Ericsberg fanns till exempel bara det ena av dessa tryck.

Med vänliga hälsningar!

Mats Rehnström

1. 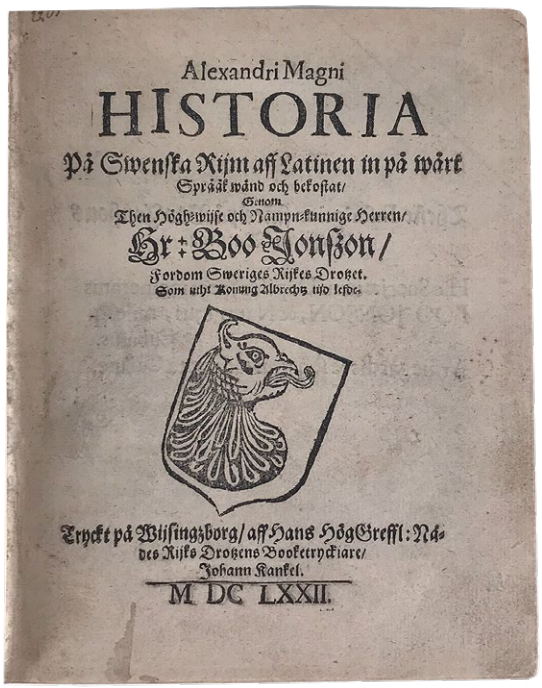

Alexandri Magni
HISTORIA
På Swenska Rijm aff Latinen in på wårt
Språåk wänd och bekostat/
Genom
Then Höghwijse och Nampn-kunnige Herren/
Hr: Boo Jonszon/
Fordom Sweriges Rijkes Drotzet.
Som uthi Konung Albrechtz tijd lefde.

Tryckt på Wijsingzborg/ aff Hans HögGreffl: Nå-
des Rijks Drotzens Bookeerryckiare/
Johann Kankel.
M DC LXXII.

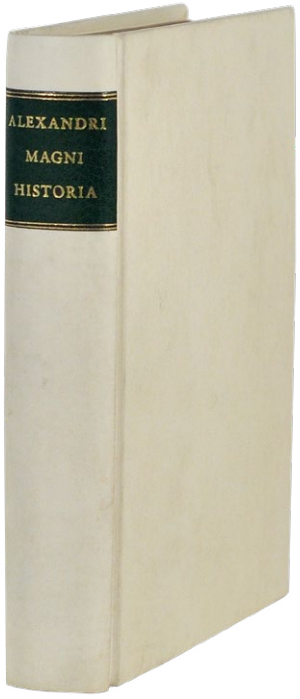

1.

1. **Alexandri Magni historia på swenska rijm** aff latinen in på wårt språåk wänd och bekostat/ genom then högh-wijse och nampn-kunnige herren/ hr: Boo Jonszon/ fordom Sweriges rijkes drotzet som uthi konung Albrechtz tijd lefde. Visingsborg, J. Kankel, 1672-(73). 4:o. (437,3 blanka) s. Titelsidan med träsnittsvinjett. Pergamentbd från 1900-talets andra hälft med ny titeletikett i skinn. Brunstänkta snitt. Delvis lagerfläckig. Titelbladet lätt solkigt, liten smutsfläck i ryggmarginalen på s. (2-3), fläck på blad D4 och tre fläckar på blad Ccc3-4 samt Ddd1. Återkommande fuktrand i nedermarginalen, t.ex. i arken A-B, T-Z och Cc-Mm. Fler lagerfläckar i några ark, t.ex. E, J och M. Trots fläckarna ett trevligt och väl inbundet ex. ★10000

Collijn Sveriges bibliografi 1600-talet 9. Almqvist Johann Kankel 12 som uppskattar upplagan till 550 exemplar. Varianten med de år 1673 om- och nytryckta arken. Dessa trycktes på Per Brahes befallning och innehåller Bo Jonsson Grips testamente och ”Trenne konung Albrechtz förskrijffningar”. ”Alexandri Magni historia” är en medeltida levnadsteckning på vers som översattes till svenska på 1300-talet, en översättning som här utgavs av Johan Hadorph, tillsammans med ett förord daterat 1669. Vinjetten på titelsidan avbildar släkten Grips vapen, då Bo Jonsson Grip bekostade den ursprungliga översättningen.

2. BILDSTEIN, J. **Thens christeliga catholiska lärones utförliga bewijs emoot kettare**. Steld aff Iohanne Bildsteen aff Marsberg. Uttålkat och uthgångin aff Petro Iohannis Gotho Norcopense, med sinne egna bekåstning. Rostock, 1613. Liten 8:o. (16),264 s. Titelbladet tryckt i rött och svart och både det och den övriga inlagan med typografiska ramverk. Hfrbd med upphöjda bind och grågrön titeletikett (Isberg, Norrköping). Gamla infärgade snitt. En liten bit av övre marginalen på titelbladet bortklippt. De inledande opaginerade sidorna med fuktränder, i övrigt en bra inlaga. ★5000

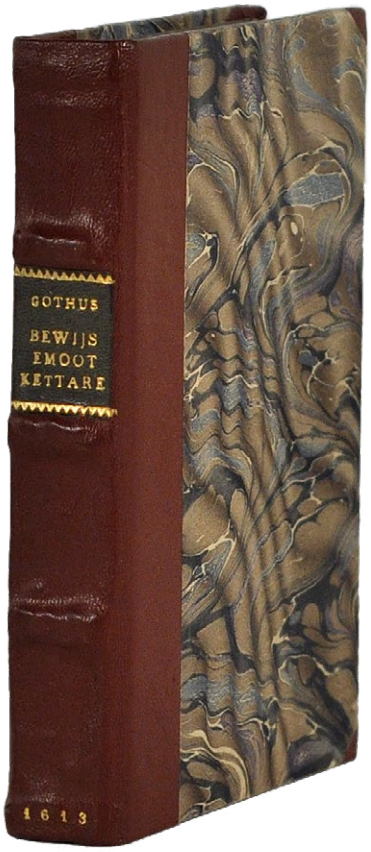

2.

Collijn Sveriges bibliografi 1600-talet 80-81. Trycket daterat ”dagen för Jesu Christi himmelsfärd”. Med tryckt dedikation till Gustav II Adolf och hans bror Karl Filip. Författarnamnet stavas ibland Bildsteen eller Bilsten. Det tyska originalet utkom i Basel 1589 med titeln ”Apodixis catholicae doctrinae contra haereticos. Ein auszführlicher Beweisz der catholischen Lehr wider die Ketzer”. Översättaren Petrus Johannis Gothus (1536-1616) är en intressant gestalt i 1500-talets svenska kulturliv. Johannis var född i Norrköping och 13 år gammal insjuknade han i den pestepidemi som 1549 drabbade Sverige. Han överlevde pesten, men fick i sviterna därav ena benet förstört och tvingades resten av sitt liv att gå med kryckor. Förmodligen var handikappet en bidragande orsak till att han fick ekonomisk hjälp för att kunna studera i Rostock. Där stannade han i många år, och när han i början av 1570-talet befann sig i ekonomiskt trångmål kom han på idén att använda sig av Rostocks skickliga boktryckare till att ge ut böcker för den svenska marknaden. Det blev inledningen till en omfattande utgivarverksamhet i luthersk anda av både egna arbeten och översättningar. Han var ingen aggressiv agitator som Abraham Angermannus, men han fick ändå med åren stor betydelse för spridandet av den lutherska ortodoxin. Han tycks ha haft goda kontakter med såväl hertig Karl, som Stockholms borgerskap, och gav sammanlagt ut ett sextiotal böcker, vilka nästan i sig utgör ett eget samlarområde. För mer information om hans fascinerande liv, se Henrik Schücks uppsats i festskriften ”Till Hugo Geber” 1913.

3. CHYDENIUS, A. **Rikets hjelp, genom en naturlig finance-system**. Sthlm, L. Salvius, 1766. 4:o. 54 s. Häftad och oskuren. Något nötta råkanter och lite solkig på titelblad, baksida och yttermarginaler. Spridda små lagerfläckar. Liten fläck i yttre marginalen på s. 50-54. Med W. Gynthers namnteckning nederst på titelbladet, daterad 1844. Trevligt ex. ★6000

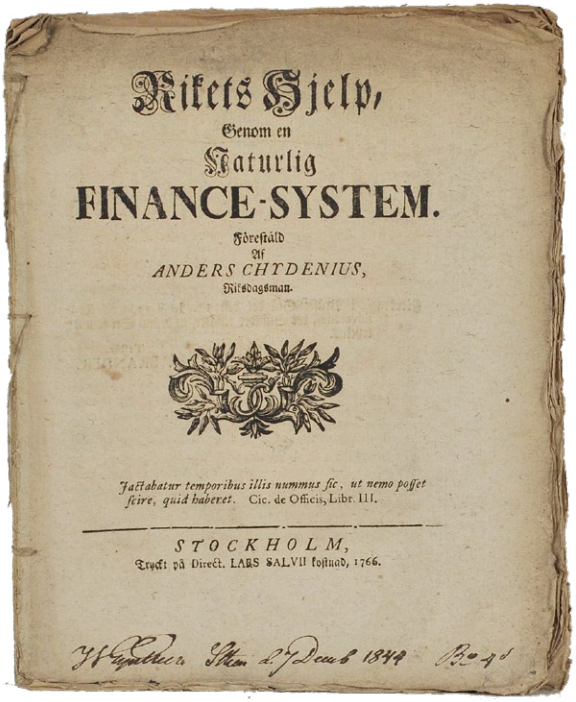
Rikets Hjelp,
Genom en
Naturlig
FINANCE-SYSTEM.
Föreställd
Af
ANDERS CHYDENIUS,
Riksdagsman.

Jactabatur temporibus illis nummus sic, ut nemo posset scire, quid haberet. Cic. de Officis, Libr. III.

STOCKHOLM,
Tryckt på Direct. LARS SALVII kostnad, 1766.

3.

Bring Riksdagshandlingar s. 67. Åhlén & Åhlén Censur och tryckfrihet 17.205. Föredrogs i prästeståndet den 11 juni 1766. ”Svenskt biografiskt lexikon” skriver: ”För C. själv skulle emellertid en annan av hans skrifter få betydligt mer vittgående följder, nämligen den i slutet av juni 1766 under hans eget namn; utgivna »Rikets hjelp genom en naturlig finance-system». Den var riktad mot den av ständerna redan antagna finansplanen, som gick ut på att »fälla kursen», dvs, höja penningvärdet,

med vissa årliga belopp, och kan av den anledningen påräkna speciellt intresse i nutiden. C:s' ståndpunkt var här lika enkel som alltid. Från sin rent »metallistiska» uppfattning - att det enda som betyder något för en penningenhet är dess halt av ädel metall - leddes han nämligen till att utdöma hela tanken på att höja penningvärdet, dvs. att öka silvervärdet på sedelmyntet, och sålunda till att bryta staven över riksdagsbeslutet. Gent emot detta påyrkade han en inlösning efter gällande silvervärde på sedlarna, 72 mark kopparmynt (i sedlar) på riksdalern (silvermyntet), i stället för de från början normala 36, sålunda en nedskrivning av penningenheten eller en myntrealisation till hälften av det ursprungliga värdet, så som faktiskt skedde 1776-77; i samband därmed skulle hela det förut mycket oregelbundna penningväsendet enhetligt ordnas på denna grundval och ännu ouppgjorda avtal likvideras efter kursen på den tid då de ingåtts. Skriften präglades av C:s' vanliga förmåga av klart framställningssätt, och vår egen erfarenhet är i stånd att värdera sådana satser som denna: »vartill tjänar då den halsbrytande operation att fälla denna dalerns värde, rubba näringarna och med flit gå igenom alla de oredor tillbaka, som man tillfälligtvis av oförsiktighet råkat uti?» Ur C:s' egen synpunkt är skriften särskilt viktig som bevis på hans vilja att redan; på, detta stadium tveklöst följa sin övertygelse, också då den gick emot hans partivänner; och skriftens egenskap; att »fakta för näringarna» övertygade sådana kretsar, som förut i likhet med Anders Schönberg hade misstänkt C. för att gå främmande ärenden, om hans fullkomliga uppriktighet. [...] Ur praktiskt politisk synpunkt var det ännu allvarligare, att C. själv som riksdagsman icke hade opponerat sig mot det förslag han nu efteråt angrep; det framgick ganska tydligt av de följande förhören med honom liksom också av annat, att han ej vid tiden för besluten hade gjort klart för sig, vad de inneburo - vilket visserligen ej var underligt, så många järn som han hade i elden, men som icke kunde undgå att göra ett angrepp på ett redan, fattat riksdagsbeslut ännu mer prekärt än det i och för sig skulle ha varit. C:s' skrift hade från början fått censors, N. von Oelreichs, imprimatur; men då ryktet om innehållet kommit ut, hade lantmarskalken, T. G. Rudbeck, fått censor att återtaga sitt medgivande. C. hade då efter en liten tid vänt sig till sitt stånd för att få dess medgivande till tryckningen, och sedan tre ledamöter granskat skriften, lämnades också tillåtelsen, varefter tryckningen i största hast avslutades. Broschyren väckte ögonblickligen ett efter tidens förhållanden enormt uppseende; C. uppgav; senare själv, att Oelreich hade sagt åt honom om bankodeputationens medlemmar dagen efter publiceringen: »de svärja, och de läsa». Men några läto det ej förbli därvid, ty klandret av ständernas beslut var mer än man kunde tåla. Två dagar efter publiceringen. begärde en av finansplanens upphovsmän i ett memorial på riddarhuset besked om vad prästeståndets tillstånd till tryckningen betydde, och ytterligare, två dagar senare drogs frågan inför sekreta utskottet. I ståndet fanns det ingen som vågade stå för 'beslutet' - utan det svarades att tillåtelsen endast innebar en rätt för C. att trycka för egen räkning. Sekreta utskottet åter inkallade C. till förhör, där hans underlåtenhet att tidigare opponera sig helt naturligt ej lämnades oanmärkt, lika litet som hans underlåtenhet att upplysa prästeståndet om det återtagna tryckningstillståndet; någon saklig vederläggning försökte man sig däremot varken då eller senare på. C. själv medgav, åtminstone enligt protokollet, att han »nu funne sig hava misstagit sig och kunna fela», men förklarade sig aldrig ha velat förtörna eller än mindre tadla ständerna. I en i koncept utarbetad inlaga till sitt stånd inlät han sig på ett sakligt försvar av sitt handlingssätt men slutade med att i dess ställe lämna in en kort bön om tillgift och begäran om ståndets rekommendation för en sådan förlåtelse även hos de andra stånden. Hur pass allvarliga åtgärder mot honom som varit påtänkta är icke gott att veta, men slutet blev, att prästeståndet med 21 röster mot 12 berövade C. hans riksdagsmannaskap för denna och följande riksdag; minoriteten, C:s' vänner, röstade för en avbön inför ständerna utan förlust av riksdagsmannaskap (3 juli 1766)''. Landshövdingen och den historiska och topografiska skriftställaren Sven Wilhelm Gynther (1796-1873) hade en fin boksamling som såldes på auktion 1874 och bland annat innehöll många rara småtryck inom ämnena historia, personhistoria, sjöväsen, topografi och vitterhet.

4.

84

Probl. 6.

Huru man skal finna längden emellan twänne Orter när man til ingentera komma kan.

Åsom emellan Trädet på Holmen B och Stenhuset A. Uthwäl tig på stranden twänne beqwämlige stationer C och D, och ställ Quadranten på sin foot Horizontalt at han med entera sidan står fast effter stations-lineen CD och wrid Linealen öfwer Centrum A och tag

uthi

4. ELVIUS, P. **En kort underwisning om then astronomiske och geometriske qvadrants nytta och bruk**/ med hwilken man allehanda astronomiske geometriske och aritmetiske stycken behändigt och uthan räkning afgiöra kan. Uppsala, H. Keyser den yngre, (1697). 12:o. (12),84 s. Träsnittsillustrationer i texten. Samtida enkelt skinnryggbd med utanpåliggande bindgarn på ryggen. De fläckiga pärmarnas insidor klädda med makulatur. Stor huvudsakligen oskuren inlaga. Genomgående fuktrand i A-arkets övre hörn på s. 1-24. Maskhål vid nedre hörnet i frampärmen, de sex första bladen, det sista bladet samt bakpärmen. Den samtida namnteckningen eller tillskriften P. Hultner [?] nederst på titelbladet är delvis naggad av maskarna. Löst bilagda anteckningslappar samt en avrivning i blyerts. Orange tackkort från Nenne & Sten [G. Lindberg] daterad nyåret 1968-69. Charmigt ex. ur Arne Losmans bibliotek. *15000

Collijn Sveriges bibliografi 1600-talet 226. En ny upplaga utkom 1718. Två år efter att denna lärobok publicerades blev Elvius utnämnd till professor i astronomi i Uppsala. Kvadranten var av Elvius egen konstruktion. Bland de fjorton träsnitten i texten märks flera något större charmiga stads- och landskapsvyer med inlagda geometriska figurer, bland annat till problemet "Huru en högd som står på en horizontal plan afmätas skal/ när man til grunden komma kan" och sju andra problem med liknande titlar. Det ska enligt Losmans anteckningar finnas graverade kvadranter av Elvius bevarade både i Nordiska museet och på Uppsala observatorium.

5. **En nyttigh bok/ om konnunga styrilse och höfdinga**/ fordom för några hundrade åhr/ af en förståndigh swensk man skrifvin/ ock nu nyliga framkommen/ och utaf framlidhne salighe hoos gudhi martyren/ höglofligh hos oss uthi hele christenhetenne i åminnelse. Den stormechtigeste högborne förste och herre h. Gustaf Adolf den andre och store/ Swerikes/ Göthes och Wendes konung/ storförste til Finland/ hertigh uthi Estland och Carelen/ herre utöfuer Ingermanland/ &c. fordom alles wår nådi-

geste konung/ &c. först öfwerläsin/ och efter h.k. m:tz nådige befalning/ strax ord från ord trykt blifvin/ och sedan imedlertijdh medh torftige register förbettrad/ och nu publicerat. (Uppsala, E. Mattsson), 1634. 4:o. (12),87,(1 blank,40) s. Alla sidor med typografiskt ramverk och titelsidan med en Bureussol. Trevligt glättat blått pappbd från 1800-talets början med guldornerad rygg och tegelröd titeletikett. Rödstänkta snitt. Lätt nött och blekt rygg. Titelbladet med solk- och fuktfläck längst ned vid ryggen. Återkommande fukträndер av skiftande storlek och styrka i övre och yttre marginalerna. Sista bladet med lite större fuktfläck. Stjernelds namnteckning daterad 1804 med en längre anteckning i diminutiv stil av denne på titelbladet. Bra ex. ★12500

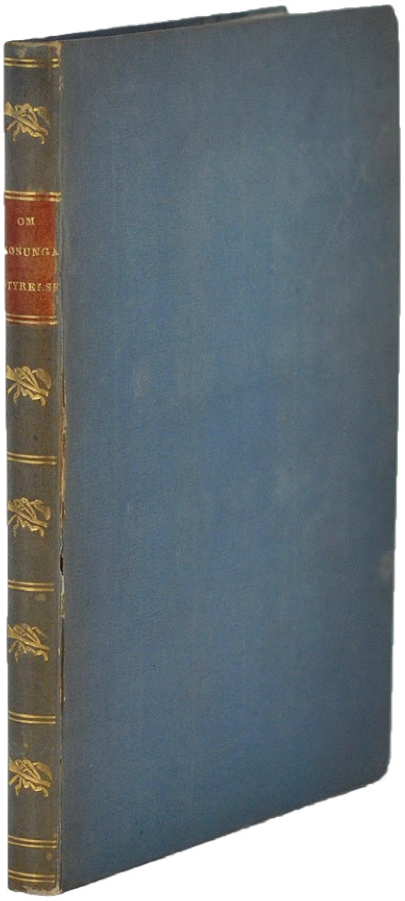

5.

Collijn Sveriges bibliografi 1600-talet 461-62. Utgiven av Johannes Bureus. ”Konnunga styrilse” är en uppfostringslära för en ung kung skriven under svensk medeltid. Den kan vara författad för Magnus Eriksson ca 1330. Författaren är okänd, men troligen är verket en bearbetning av den italienska teologen och författaren Colonnas ”De regimine principum” som var avsedd för Filip den sköne av Frankrike. Manuskriptet kom i Bureus händer via Johan Skytte och det stammar sannolikt ursprungligen från Vadstena kloster. Bureus hade redan 1624 arbetet färdigt för utgivning och Gustav II Adolf hade tankar på att anbefalla det för skolbruk. Det manuskript som Bureus använde sig av är i dag försvunnet och i äldre tid ifrågasattes arbetets äkthet. I och med fyndet av det så kallade ”Vadstenafragmentet” i Helsingfors senatsarkiv 1867 har dock verkets äkthet bestyrkts. Henrik Schück har kallat Bureus utgåva ”vår första egentliga textedition”. Även om texten bygger på utländska förlagor är den både språkligt och innehållsmässigt en mycket lyckad och självständigt hållen bearbetning. En ny upplaga utkom 1650 och en ny edition utgavs av Schefferus 1669. Adolf Ludvig Stjerneld (1755-1835) var en av ledarna för oppositionen mot Gustav III i slutet av 1780-talet och försökte bland annat vinna ryskt stöd för att inskränka kungamakten i Sverige. Kungen fick kunskap om planerna och Stjerneld arresterades tillsammans med andra oppositionsmän. Han släpptes dock ett år senare och vann ny gunst vid hovet. 1821 blev han invald i Vitterhetsakademien och ihopbragte på sin ålders höst en diger samling manuskript, böcker och porträtt på Gripsholms slott där han var ståthållare sedan 1822. Han var en nydanare av slottets porträttgalleri och utvidgade samlingen så att den inte bara innehöll kungligheter, utan även andra bemärkta svenska män och kvinnor. Hans son skänkte en stor del av faderns privata samlingar till Uppsala universitetsbibliotek och Linköpings stiftsbibliotek.

6.

6. (FELGENHAUER, P.) **Probatorium theologicum; eller theologischer prober-ugn**. Deruthi all mennisklig lähra/ de der uthi wårs herres Jesu Christi person/ et creatur statuera och settia/ förestält/ examinerat och befunnen warder/ at den samma ogudelig/ oandelig och nedan efter är. Alle gudelig lärde/ så och alle mennisklig lärde/ till wisz prof och examen förestält/ uthur den helige skrifts witnesbörd/ genom een gudz och Christi församblingz tienare. Uthaf een sanningenes elskare af tyskan förswenskat. Amsterdam, C. Cunradus, 1664. 12:o. (20),60,(4 blanka) s. Oskuren och ouppskuren i bara delvis vikta ark, totalt tre och ett halvt. Lite ojämnt vikt. Enstaka småfläckar och första arket lite mer gulnat. Ett bra orört ex. *6000

Collijn Sveriges bibliografi 1600-talet 259-60. Åhlén & Åhlén Censur och tryckfrihet 16.58. Paul Felgenhauer (1593-1677) gav ut det tyska originalet utan ortsangivelse 1656, se VD17 1:072959P, som tror att det trycktes i Amsterdam. Översatt av militären, pacifisten, mystikern och läkaren Anders Pedersson Kempe (ca 1622-89). Under sin tid som militär i Jämtland blev han alltmer upptagen av religiösa frågeställningar och kom till slutsatser som utmanade kyrkans officiella hållning. Han kallades därför 1663 till förhör inför domkapitlet i Härnösand där i synnerhet hans relation till den tyska religiösa tänkaren och pacifisten Paul Felgenhauer synades i sömmarna. I förhören var Kempe försiktig, men när han året därpå befann sig i landsflykt i Amsterdam var han mer frispråkig. I ”Probatorium” förnekar Felgenhauer treenigheten och i efterord och kommentarer passar Kempe själv

på att angripa bland annat prästerskapet. Kempes skrifter smugglades in i Sverige och han besökte även Sverige från Norge för att sprida sina läror. Så småningom greps Kempe men lyckades fly tillbaka till Norge, varifrån han senare landsförvisades. Sina senare år befann han sig i Tyskland där han verkade som läkare och utgivare av diverse skrifter. Som exempel kan nämnas ”Die Sprachen des Paradises” (1688) i vilken Kempe framför tanken att gud i paradiset talade svenska, Adam danska och ormen franska! Kempes böcker förbjöds i Sverige och samlades in för att brännas. En del av upplagan till ”Probatorium” blev dock liggande på Riksarkivet, där Klemming fann den och delade ut ett antal exemplar till sina samlarvänner.

7. GRAU, O. **Beskrifning öfwer Wästmanland med sina städer, härader och socknar**. Västerås, J. L. Horrn, 1754. 8:o. (20),663,(37) s. & 14 grav. plr & 18 träsnittsplr, de flesta utvikbara. Med 13 träsnittsillustrationer i texten. Stiligt samtida ljusbrunt skinnbd med upphöjda bind, rikt guldornerad rygg och rosa titeletikett. Röda snitt. Ryggen lite torr och lätt blekt. Mindre maskangrepp längst ned i bakre ytterfalsen. Stötta pärmhörn på bakpärmen. Försättsbladet urrivet. Titelbladet hårt bruntonat i marginalerna. En svag fläck på s. (16-17). Aningen blekt tryck på s. 454-57. Träsnittsplanschen vid s. 618 nära skuren. Kyrkplanschen nr II med vaxljusfläckar i nedre marginalen och den sista planschen XIV något fläckig i nedre marginalen. Med en samtida monogramstpl ”GUD” på titelsidan. Utmärkt fint exemplar. ⋆6000

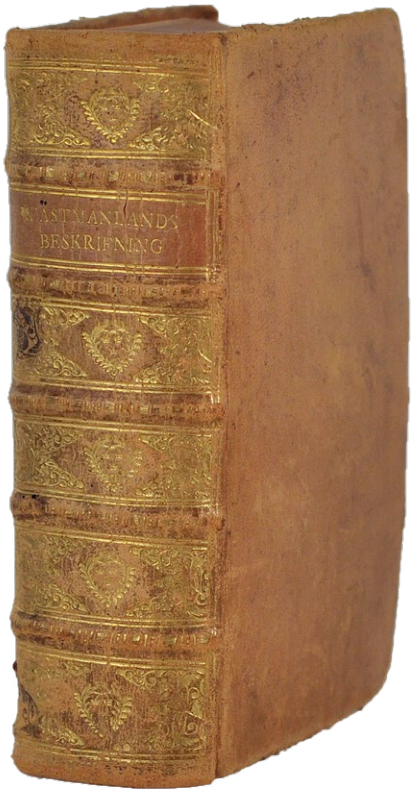

7.

Warmholtz Bibliotheca historica Sueo-Gothica 400. Furuland Bergslagen i litteraturen 7:14. Fiske Runic literature s. 26. Rahmström Bidrag till en bibliografi om vallonerna 194. Bygdén Landskapet Uplands och Stockholms stad s. 15: ”upptager beskrifning öfver socknarne inom Fjerdhundra af Upland”. Träsnitten avbildar runstenar, de graverade planscherna avbildar kyrkor. Arbetet innehåller bland annat information om gruvor och bruk inom landskapet. Olof Grau (1722-74) var salpetersjuderidirektör.

8. (GUSTAV III) **L'entreprise de la forêt enchantée**. Courses de têtes, de bagues, et joutes contre la quintaine, tenues a Drottningholm au mois d'août MDCCLXXXV. Sthlm, l'Imprimerie royale, (1785). 4:o. 44 s. Häftad i något nött och småsolkigt samtida marmorerat omslag med handskriven titeletikett av Gustaf-Otto Adelborg på framsidan. Ryggen defekt och inlagan delvis loss i häftningen. Enstaka lagerfläckar. Titelbladet med en fuktrand i övre marginalen. Överstruket namn och en bläckplump successivt avtagande från s. 37-42. Några solkfläckar i nedre marginalen på sista bladet. ⋆5000

8.

Klemming Sveriges dramatiska litteratur s. 498. Programhäfte från det av Gustav III:s arrangerade tornerspelet, vilket ägde rum på Drottningholm i anslutning till bröllopet mellan Gustaf Mauritz Armfelt och Hedvig De la Gardie i augusti 1785. Tryckt rollista och ”Ordre de combats” från sidan 36 och framåt. Episoder ur Tassos ”Jerusalems befrielse” är inarbetad i texten.

9. (GUSTAV III) **Torner- och riddarespel**, hållit af konungen och hans kongl. höghet hertigen af Södermanland, i Stockholm på Adolph Friedrichs torg, den maji 1777. Sthlm, Kongl. tryckeriet, (1777). Stor 4:o. 52 s. + **Articlar vid torneringen och riddarspelet.** [=rubrik]. (Sthlm, Kongl. tryckeriet, 1777). Stor 4:o. (4) s. Häftad i något nött, trasigt och fläckigt samtida gråpappersomslag. Tryckt på blåtonat skrivpapper och med breda marginaler. *6000

Klemming Sveriges dramatiska litteratur s. 497 för huvudarbetet och bilaga 3. Akrell Stockholmiana 803 för det första arbetet. De separat tryckta artiklarna är även avtryckta i huvudarbetet på s. 46-49. Tornerspelet hölls på nuvarande Mariatorget.

10. KALM, P. **Wästgötha och bahusländska resa förrättad år 1742**. Med anmärkningar uti historia naturali, physique, medicine, oeconomie, antiquiteter etc. Jemte nödige figurer. Sthlm, L. Salvius, 1746. 8:o. (8),304,1-14,(2) s. Med flera träsnitt i texten. Lätt nött alrotsmarmorerat hfrbd från 1900-talets början med guldornerad rygg och mörkgrön titeletikett samt försättsblad av Lessebopapper med vattenmärke från 1910. Ursprungligt klotförstärkta inre falsar. Ryggen ngt blekt. Oskuren inlaga som genomgående är lite lätt dammig. Första opaginerade sidorna med fukträndер, vilka sporadiskt återkommer i den nedre marginalen. Enstaka marginalnoteringar i bläck och bly-

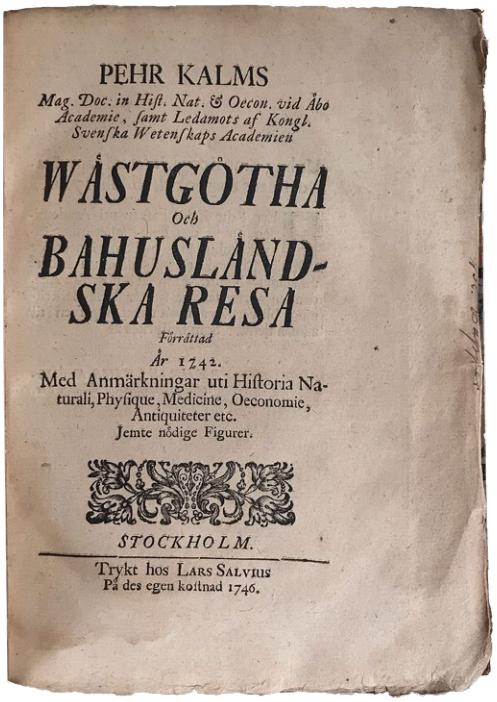

PEHR KALMS
Mag. Doc. in Hist. Nat. & Oecon. vid Åbo Academie, samt Ledamots af Kongl. Svenska Wetenskaps Academien

WÅSTGÖTHA
Och
BAHUSLÅNDSKA RESA
Förrättad
År 1742.
Med Anmärkningar uti Historia Naturali, Physique, Medicine, Oeconomie, Antiquiteter etc.
Jemte nödige Figurer.

STOCKHOLM.

Trykt hos LARS SALVIUS
På des egen kostnad 1746.

erts. Reva i nedre marginalen på s. 231 och i det nedre ytterhörnet på s. 11 i den avslutande pagineringsföljden. Titelbladets yttermarginal med samtida bokbindaranteckning: ”bl. papper”. Med Nils Roséns grav. exlibris och en etikett från J. F. Hallmans bokhandel i Uppsala. *12000

10. Bring Itineraria svecana 150. Warmholtz Bibliotheca historica Sueo-Gothica 278. Sallander Litteratur om Västergötland 484. Aberstén & Tiselius Göteborgs och Bohus län 198. Aberstén Bibliographia Gothoburgensis 163. Bördh Dalslandslitteratur 1511. Teijler Litteratur om Örebro län 6594a. Krok Svensk botanisk litteratur 3. Hebbe Den svenska lantbrukslitteraturen 334. Linnélärjungen Pehr Kalms (1716–79) klassiska arbete innehåller förutom en resebeskrivning även en mängd uppgifter om botanik och lanthushållning. Resan företogs på uppdrag av Kalms mecenat Sten Carl Bielke. Nils Rosén (1866–1929) var specerihandlare i Malmö och samlade på allt som hade med Linné att göra, såväl böcker och manuskript som medaljer och föremål.

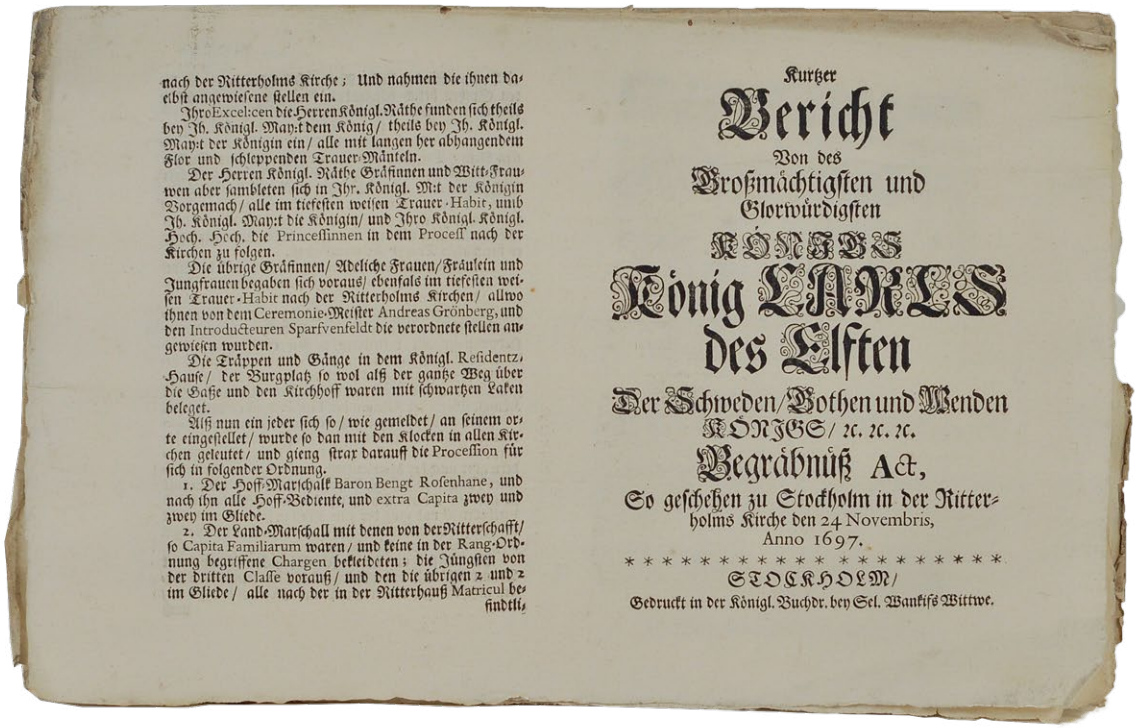

nach der Ritterholms Kirche; Und nahmen die ihnen daselbst angewiesene stellen ein.

Ihro Excel:cen die Herren Königl. Räthe funden sich theils bey Jh. Königl. May:t dem König/ theils bey Jh. Königl. May:t der Königin ein/ alle mit langen her abhangendem Flor und schleppenden Trauer-Mänteln.

Der Herren Königl. Räthe Gräfinnen und Witt-Frauwen aber sambleten sich in Jhr. Königl. M:t der Königin Vorgemach/ alle im tiefesten weisen Trauer-Habit, umb Jh. Königl. May:t die Königin/ und Jhro Königl. Königl. Hoch. Höch. die Princessinnen in dem Processf nach der Kirchen zu folgen.

Die übrige Gräfinnen/ Adeliche Frauen/ Fräulein und Jungfrauen begaben sich voraus/ ebenfals im tiefesten weisen Trauer-Habit nach der Ritterholms Kirchen/ allwo ihnen von dem Ceremonie-Meister Andreas Grönberg, und den Introducteuren Sparfvenfeldt die verordnete stellen angewiesen wurden.

Die Trappen und Gänge in dem Königl. Residentz-Hause/ der Burgplatz so wol alß der gantze Weg über die Gaße und den Kirchhoff waren mit schwartzen Laken beleget.

Alß nun ein jeder sich so/ wie gemeldet/ an seinem orte eingestellet/ wurde so dan mit den Klocken in allen Kirchen geleutet/ und gieng strax darauff die Procession für sich in folgender Ordnung.

1. Der Hoff-Marschalk Baron Bengt Rosenhane, und nach ihn alle Hoff-Bediente, und extra Capita zwey und zwey im Gliede.

2. Der Land-Marschall mit denen von der Ritterschafft/ so Capita Familiarum waren/ und keine in der Rang-Ordnung begriffene Chargen bekleideten; die Jüngsten von der dritten Classe vorauß/ und den die übrigen 2 und 2 im Gliede/ alle nach der in der Ritterhauß Matricul befindtli-

Kurtzer
Bericht
Von des
Großmächtigsten und
Glorwürdigsten
KÖNIGS
König CARLS
des Elften
Der Schweden/ Gothen und Wenden
KÖNIGS/ 2c. 2c. 2c.
Begräbnüß Act,
So geschehen zu Stockholm in der Ritterholms Kirche den 24 Novembris,
Anno 1697.
* *
STOCKHOLM/
Gedruckt in der Königl. Buchdr. bey Sel. Wankifs Wittwe.

11.

11. [Karl XI] **Kurtzer Bericht von des grossmächtigsten und glorwürdigsten Königs König Carls des Elften der Schweden**/ Gothen und Wenden Königs/ &c. &c. &c. Begräbnüss Act, so geschehen zu Stockholm in der Ritterholms Kirche den 24 novembris, anno 1697. Sthlm, bey sel. Wankifs Wittwe, (1697). 4:o. (28) s. Oskurna och ouppskurna ark som bara är vikta en gång. Mycket lätt bruntoning i översta marginalen på första arkets utsidor. Fint ex. ★2800

VD17 1:693694K. Warmholtz Bibliotheca historica Sueo-Gothica 8067, noten. Tysk översättning av den samma år tryckta "Kort berättelse om [...] konung Carl den Elloftes [...] begrafning". På sidorna 17-28 återfinns kapitlet "Betreffend die Ornamenten und Ausszierungen dess Chores so wohl alss der Kirchen bey dieser königl. Begräbnuss/ so waren dieselbigen von dem Herrn Ober-Intendenten Tessin folgender Gestalt angeordnet".

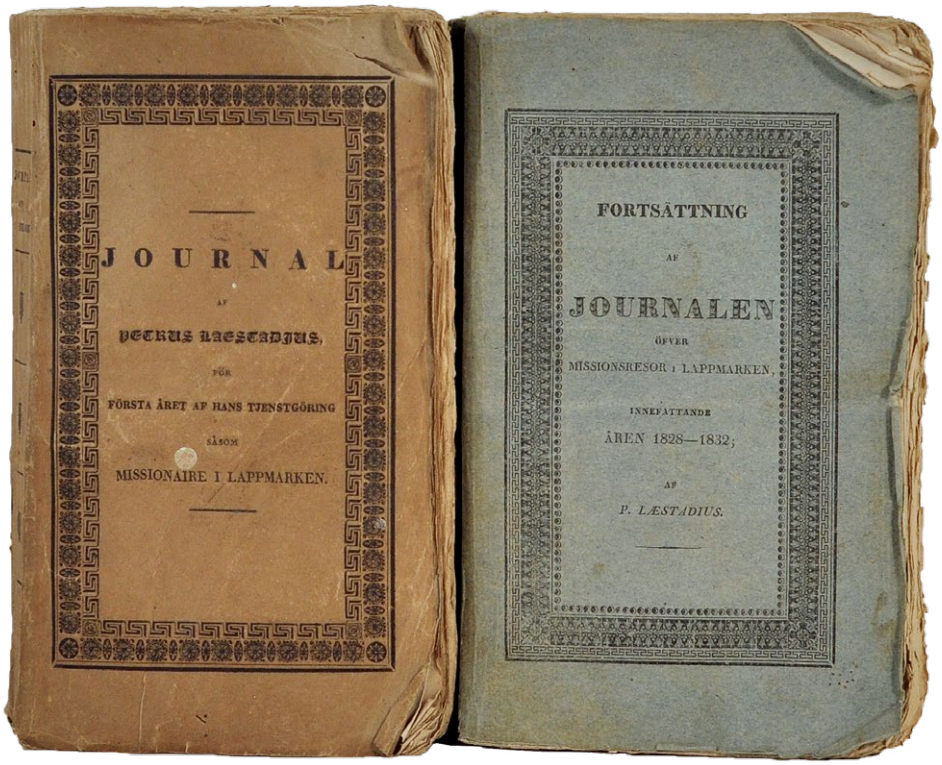

12.

12. LÆSTADIUS, P. **Journal af Petrus Laestadius, för första året af hans tjenstgöring såsom missionaire i lappmarken**. Sthlm, Z. Hæggström, 1831. 8:o. VIII,473,(7) s. + LÆSTADIUS, P. **Fortsättning af journalen öfver missions-resor i lappmarken**, innefattande åren 1828-1832. Sthlm, H. G. Nordström, 1833. 8:o. (2),IV,(2),536 s. Två häftade och oskurna volymer i brunt respektive gråblått tryckt omslag. Ställvis något lagerfläckiga och med enstaka marginalnaggar. Första delens omslag med en reva, en liten vit fläck och ett tiotal små maskhål i ryggen. Titelbladet lätt solkigt, en brun fuktfläck i övre hörnet på s. 291-316 och en lång reva i bladet s. 391-92. I andra delen en fläck i övre marginalen på s. 397-422. Franska tillskrifter av Louis von

Stedingk daterade den 21 mars 1838 på titelbladen. Från Elghammar. *10000

Bring Itineraria svecana 498 och 507. Marklund Övre Norrland i litteraturen 3600 och 3604. Lappmarksmissionären Petrus Læstadius (1802-41) var bror till Lars Levi Læstadius och kyrkoherde i Vibyggerå. Hans "Journal" är en viktig etnologisk källskrift till samernas seder och bruk, då Læstadius – som själv talade lulesamiska – nedtecknade detaljer ur vardagslivet på ett sätt som saknade föregångare. "Svenskt biografiskt lexikon" skriver om Læstadius relation till samerna att han var "den förste bland lappmarksbeskrivarna [som] har kunnat upplysa om denna folkgrupp med den inre samhörighetens insikt o värme o samtidigt med forskarens vetgirighet o distans". Till detta bidrar den levande berättarstilen som gjorde Læstadius till ett litterärt löfte, om än aldrig fullt infriat. De sju avslutande sidorna i första volymen är reklam för brodern L. L. Læstadius "Om möjligheten och fördelen af allmänna uppodlingar i lappmarken".

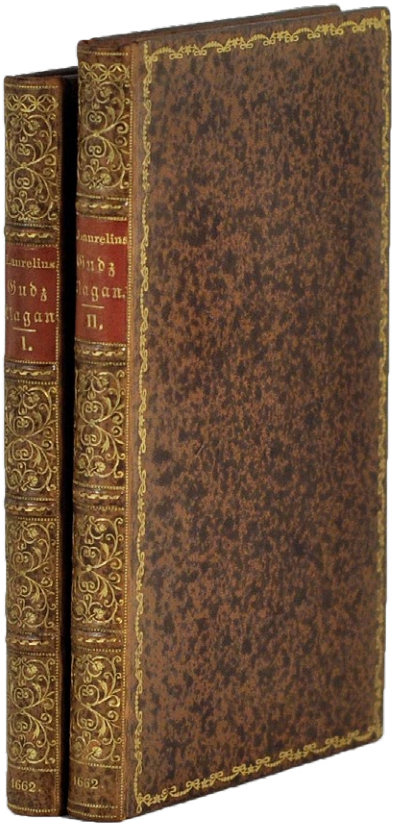

13.

13. (LAURELIUS, O.) **Gudz klagan**/ öfwer then stora otacksamheeten/ säkra och ondskofulla lefwernet/ så ock skrymtachtiga gudztiensten/ som nu allestädes uti werldenne spöries/ och i wårt fädernesland öfwerhanden tagher. Västerås, E. Lauringer, 1662. 8:o. (180) s. + (LAURELIUS, O.) **Gudz klagans andra deel**/ om säkerheet/ otrooheet/ skrymterij/ obarmhertigheet/ öfwerwåld och ähregirigheet/ för hwilka och andra grofwa synder skuld/ gudz straff och stoora landzplågor/ oss hengia öfwer hufwudet/ swar til the trenne cometer/ som uthi nästförledne decembris, januarij och aprilis månader syntes/ äre wissa gudz wredhes tekn och förebudh. (Västerås, E. Lauringer, 1665). 8:o. 144 s. Två eleganta stänkdekorerade skinnbd från slutet av 1800-talet med upphöjda bind, rikt guldornerade ryggar och bruna titeletiketter samt guldpräglade pärmbårder. Gamla infärgade snitt. Den andra volymen är något högre än den första, men det uniforma intrycket består. Enstaka småfläckar förekommer och det andra arbetet är ställvis lagerfläckigt mot slutet. Samma del med en eskalerande fuktfläck i inre marginalen från s. 100 till slutet. Med G. H. Stråles respektive Ericsbergs biblioteks exlibris. Stilig svit. *4000

Collijn Sveriges bibliografi 1600-talet 501-02 respektive 504. I första arbetet saknas det separat tryckta åttasidiga appendixet med titeln "En kort relation om Westerås domkyrckios förbättring". Det första arbetet trycktes om i författarens "Opuscula religiosa" 1665, där även det andra arbetet publicerades. Olof Laurelius (1585-1670) var professor i teologi och pastor primarius i Stockholm. Han utnämndes till biskop i Västerås 1647 efter

Johannes Rudbeckius. Björn Hedberg sammanfattar i ”Kometskräck” (1990) Laurelius andra arbete: ”Biskopen tecknade i sin inledning en mycket negativ bild av tillståndet i världen där synden och ogudaktigheten hade tagit överhanden. Detta tog han som ett tecken på att straffet var nära förestående.” [...] ”Laurelius räknade, helt i enlighet med de ortodoxa tolkningarna, kometerna som guds speciella vredestecken. Han var mycket bitter över den olydnad och otacksamhet som folket visade genom att inte akta på prästernas predikningar i dessa ämnen. I verkets sista kapitel behandlade Laurelius mer utförligt kometernas religiösa betydelse. Han framhöll att syndastraff och stora förändringar i regementet alltid följde i kometernas spår, men undvek att ta ställning till om kometerna hade naturligt eller övernaturligt ursprung.” De tre kometer som Laurelius hänvisade till var egentligen två, synliga 1664 respektive 1665.

14. MAGNUS, O. **Gentium septentrionalium historiæ breviarium**. Leiden, ex officina A. Wijngaerde, 1652. Liten 12:o. Grav. titelblad,(10),611,(73) s. Med ett grav. runalfabet i texten på s. 35. Trevligt nytt vitt pappbd med oxblodsröd titeletikett i marokäng (Hannah Morrissey, osignerat). Gamla infärgade snitt. Några fläckar i företalet och på s. 1, därefter enstaka spridda fläckar. Andra hälften av registret med en liten blå bläckfläck i nedersta marginalen. Sista sidan lite solkig. Samtida handskrivna initialer ”W. H.” på titelbladets baksida. Bra ex. ★5000

Collijn Sveriges bibliografi 1600-talet 559. Warmholtz Bibliotheca historica Sueo-Gothica 1414, noten. Originalet utkom första gången 1555. Tre upplagor av ”Gentium septentrionalium” utkom i denna elzevirliknande utformning, den första 1645 och den sista 1669.

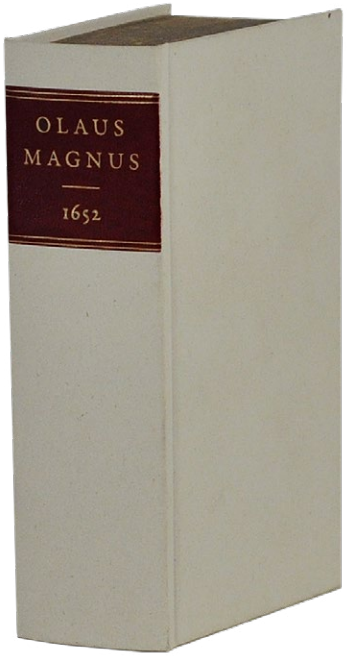

14.

15. [Messenius] **Twå små gamble Sweriges och Göthes chrönikor**/ then ena på rhijm/ then andra elliest/ för några hundradhe åhr sedhan beskrefne: af Johanne Messenio, fäderneslandet til beröm/ flijteligan öffuersedde/ och nu först uthaf Christopher Reusners tryck/ medh konungzlighe frijheet uthgångne och publicerade. Sthlm, C. Reusner, 1615. 8:o. (8),102,(2) s. Titelsidan tryckt i rött och svart. + **Then gamble rijm krönikes första deel**. I hwilken swenske konungars bedreffter/ ifrån åhr MCCXXII och till MCDXXXIX beskriffues: rätsinnigom swenskom til behag/ aff Johanne Messenio troligan öffuerseed/ och nu först/ medh k.m. frijheet/ aff Chr. Reusners tryck publicerat. Sthlm, C. Reusner, 1616. 8:o. (15,1 blank),332,(3) s. Titelsidan tryckt i rött och svart. Trevligt skinnbd från 1600-talets slut med upphöjda bind, guldornerad rygg innefattande kungliga kronor i fyra av fälten och brun titeletikett samt blindpressad dekor på pärmkanterna. Glest rödstänkta snitt. Något snävt skurna upptill. Gamla delvis beskurna marginalanteckningar, främst i första arbetet. Första titelbladet med stor fuktfläck och skador efter delvis bortskrapade namnteckningar. Den största skadan uppfodrad med pergamyn i ytter-

marginalen. Delvis lagerfläckad. M- och N-arken, s. 177-208, i andra arbetet bruntonade. Större fuktrand i andra arbetets T-ark, s. 289-305. Stpl för D. G. Nescher på första titelbladet. Tillskrift på baksidan av försättsbladet rörande det första arbetet av Warmholtz, vilket i blyerts påpekas av Per Hierta, vars namnteckning från 1896 återfinns på andra sidan försättsbladet och med dennes tillskrift i blyerts på främre pärmens insida: ”Detta är väl första gången en fornsvensk handskrift blef utgifven!”. *35000

Colljin Sveriges bibliografi 1600-talet 470 respektive 771. Warmholtz Bibliotheca historica Sueo-Gothica 2493 respektive 2494. Det första arbetet är Messenius utgåva av ”Prosaiska krönikan” och ”Lilla rimkrönikan”, vars första upplaga detta är. Bägge krönikorna anses ha tillkommit omkring 1450, sannolikt i Gråbrödraklostret i Stockholm, och går fram till Karl Knutsson Bondes regering. ”Prosaiska krönikan” har uppmärksammats som ett tidigt uttryck för den götiska historiesyn som identifierade folkvandringstidens goter med de svenska götarna. Göticismen fick förnyad aktualitet under 1600-talet och stormaktstiden, inte minst genom de utgåvor av medeltida källskrifter som utkom under århundradet varpå ”Twå små gamble Sweriges och Göthes crönikor” är ett tidigt exempel. Messenius har i ”Prosaiska krönikan” gjort ett kort tillägg om de kungar som styrt Sverige efter Karl Knutsson Bonde. ”Lilla rimkrönikan” är i sin tur en kortfattad sammanställning på vers av ”Prosaiska krönikan”. På det avslutande bladet återfinns ”Then danske Saxonis Grammatici gamble och härligha wittnesbörd/ om the göthers och swenskes manligheet emoot the danske”. Andra arbetet är vad Messenius betraktade som ”gambla rimkrönikan” eller ”Stora rimkrönikan”, det vill säga Eriks-, Karls- och Sturekrönikorna. Föreliggande första del, som för historien fram till 1439, var emellertid allt som utkom. Andra delen ingick däremot i Hadorphs utgåva av Messenius båda krönikeeditioner 1674-76. Sten Lindroth skriver: ”Messenius var inte bara den förste som i vetenskapliga editioner, efter den tidens krav, presenterade äldre historiska arbeten. På kort tid hade han gjort det väsentliga av vår

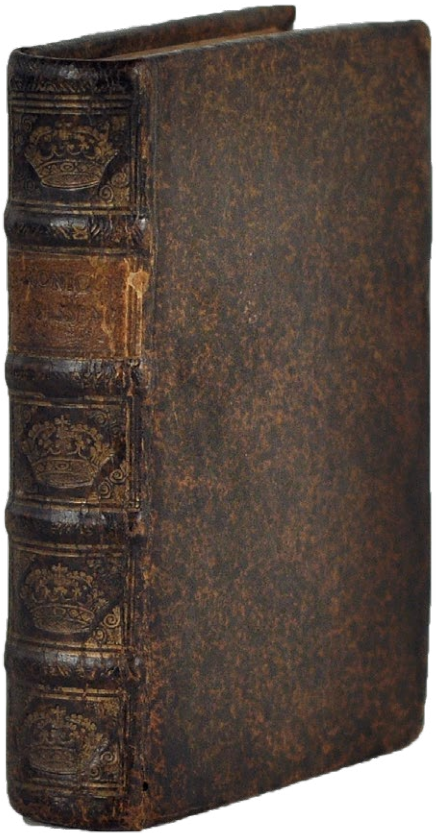

15.

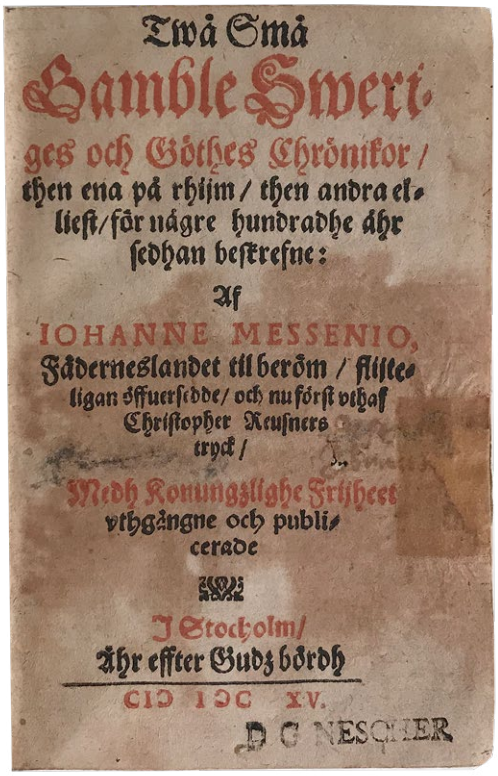

Twå Små
Gamble Swerigeſ och Göthes Chrönikor / then ena på rhijm / then andra elliest / för några hundradhe åhr sedhan beskrefne:
Af
IOHANNE MESSENIO,
Fäderneslandet til beröm / flijteligan öfwerseddе / och nu först vthaf Christopher Reusners tryck /
Medh Konungzlighe Frijheet vthgångne och publicerade
I Stockholm /
Åhr effter Gudz bördh
CIↃ IↃC XV.
D G NESCHER

medeltida historiska litteratur tillgänglig för forskare och en bildad läsekrets, som nu kunde fördjupa sig i medeltidskrönikornas brokiga värld". Carl Gustaf Warmholtz (1713-85) var hessiskt hovråd och bosatt på sin gård Christineholm i Södermanland. Han är en av sin tids främsta boksamlare och sammanfattade sina stora kunskaper rörande den svenska historiska litteraturen i bibliografin "Bibliotheca historica Sueo-Gothica" utgiven i 15 delar 1782-1817. Han sålde sitt historiska bibliotek till sin förläggare C. C. Gjörwell. Daniel Georg Nescher (1753-1827) var vinhandlare och överinspektor samt framstående bok- och myntsamlare. En hel del böcker från Warmholtz tog via Gjörwell vägen till Neschers boksamling, vilken efter dennes död inköptes i sin helhet av Kungliga biblioteket 1828. Delar av denna boksamling såldes senare på dubblettauktioner.

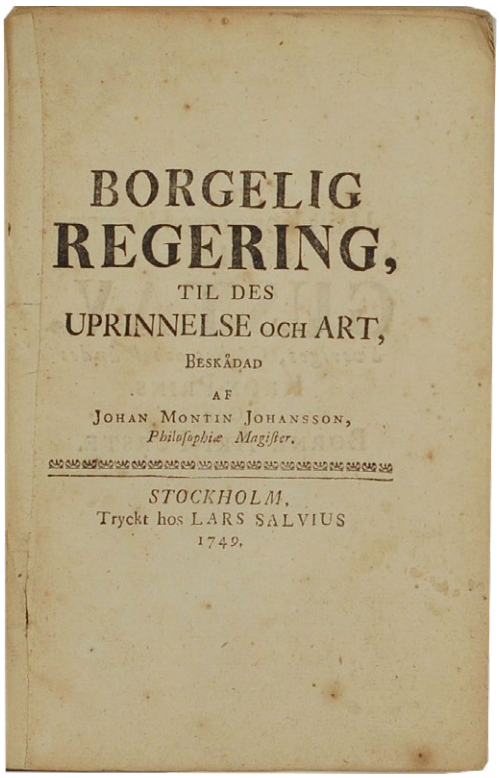
BORGELIG
REGERING,
TIL DES
UPRINNELSE OCH ART,
BESKÅDAD
AF
JOHAN MONTIN JOHANSSON,
Philosophiæ Magister.
STOCKHOLM,
Tryckt hos LARS SALVIUS
1749.

16. MONTIN JOHANSSON, J. **Borgerlig regering til des uprinnelse och art, beskådad**. Sthlm, L. Salvius, 1749. 8:o. 116 s. Häftad i samtida svartstänkt brunt pappomslag med oläslig handskriven titel på frampärmen. Ryggpappen saknas till största delen. Något bruntonad. Spridda småfläckar, vilka är fler på titelbladet och andra bladet. ★4000

16. Åhlén & Åhlén Censur och tryckfrihet 17.142. Med en avslutande hyllningstext av Daniel Z. Hallman. Boken, som tillägnades prins Gustav, utmålade det rådande politiska systemet i mycket negativa färger, samtidigt som den framhöll enväldets fördelar. Kanslikollegium skyndade sig att förbjuda boken efter att man fått vetskap om att den lästs av den ryska ministern och intresserat Englands sändebud, varför man ville förhindra dess vidare spridning, i synnerhet till främmande makters kunskapare, vilka kunde fått intrycket att Sveriges politiska instabilitet var mycket större än vad som egentligen var fallet och därmed kanske locka till allianser eller anfall mot landet. Boken förbjöds genom förordningen "Kongl. maj:ts förbud, emot missbrukad frihet wid böckers upläggande" 1749.

17. MORNAY, P. (de). **Een book/ om then christne religionens wiszhet och sanning**/ emoot alla gudhlöse/ ogudachtige menniskior i gemeen/ så wäl som emoot epicurer/ hedningar/ mahumetister/ sampt hela then otrogne werldennes hoop i synnerheet. Skrefwen af herr Philipp af Mornay, herre till Plessis Marly, i förstonne på hans lands språåk/ thet frantzösiske tungomåhlet/ men sedermeer uthaf honom sielff affsatt på latin. Verteradt på swenska åhr 1671 af Joh. Sylvio. Sthlm, H. Keysers tryckerij, 1674. 4:o. (38),535,538-687,(4) s. Något nött men fint samtida marmorerat skinnbd med upphöjda bind och helt oxiderad rik ryggdekor, numera svart, förut troligen i guld. Helt guldsnitt. Binden mer nötta och med litet hål allra nederst på ryggen. Lite repor på pärmarna och flera mindre maskskador i frampärmens ytterkant. Häftningen lite sprucken mellan s. 272 och 273. Ställvis lagerfläckiga marginaler. Det sista arket Rrrr med kraftigt spegeltryck från s. 683 till slutet, vilket gör texten lite svårläst. Samtida bläckmonogram "A. M. v. Ü" i två versioner på titelbladet. På frampärmens insida bläcknumrering "1724" och en bortskrapad namnteck-

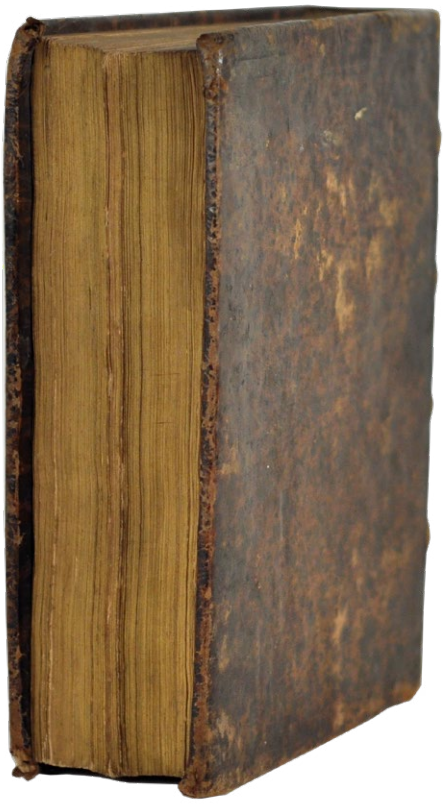

17.

ning och årtal, men datumet den 21 maj står kvar. *3750

Collijn Sveriges bibliografi 1600-talet 203 har ej uppmärksammat hoppet i paginering-en. Philip de Mornay, eller Duplessis-Mornay (1549-1623) var en av de franska hugenotternas främsta krafter. Föreliggande översatta verk, "De la vérité de la réligion chrétienne" som utkom första gången 1581, räknas till hans mest betydelsefulla arbeten. Bakom initialerna döljer sig möjligen Anna Margareta von Üxkull, död före 1688. Hon var gift med majoren Henning Johan Grass (1649-död senast 1710) i hans andra gifte. Båda levde i Finland

18. PSILANDER, N. C. **Ystads historia**, efter flera äldre tryckta och otryckta anteckningar, samlad och utgifwen. Wid slutet af denna bok följa åtskilliga plancher m.m. Ystad, J. J. Petzold, 1858. 8:o. (16),336,(2) s. & 13 litograferade plr, varav 6 är utvikbara, & 1 litograferad utvikbar karta. Fint ljusbrunt hfrbd med svagt upphöjda bind, vackert guldornerad rygg och mörkröd titeletikett (Hedberg). Röda snitt. Det tryckta glättade blå omslaget medbundet. Kartan i slutet något lagerfläckig. Planscherna i litet format är monterade på papper. Handskriven dedikation på det något solkiga medbundna gamla försättsbladet: "Till professorn och bibliothekarien vid Köpenhamns universitets bibliothek samt riddaren af norske Olavi-orden, herr Thorsen tacksamt af den åldrige författaren och vännen. (14 juli 1858)". Exlibris för Govert Indebetou respektive Magnus Lindquist. Utmärkt ex. *6000

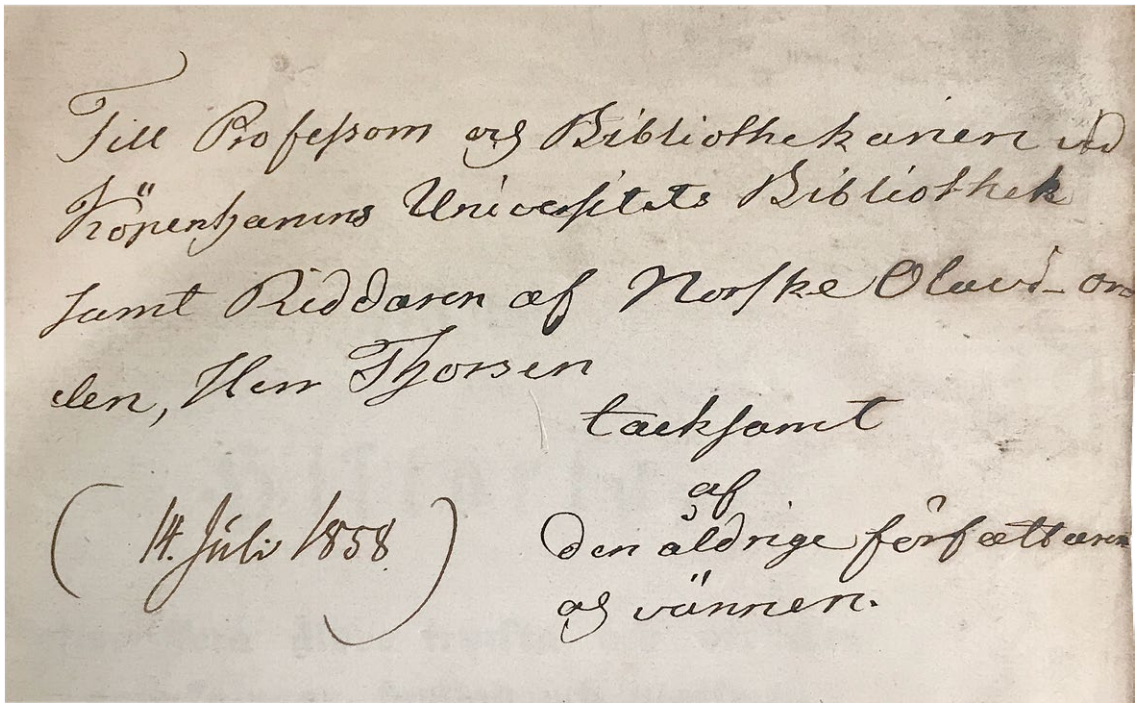
Till Professorn og Bibliothekarien vid
Köpenhamns Universitets Bibliothek
samt Riddaren af Norske Olavi-or-
den, Herr Thorsen
tacksamt
af
(14. Juli 1858.) Den aldrige författaren
og vännen.

18.

Setterwall Svensk historisk bibliografi 5909. Cappelin Hvar finns Skåne beskrifvet s. 99. Sällsynt då stora delar av upplagan enligt uppgift förstördes. Komplett trots hopp i planschnumreringen. Fem av de tänkta 20 planscherna utgavs nämligen aldrig och planscherna 18-19 räknas endast som en plansch då de återfinns på samma blad. Peder Goth Thorsen (1811-83) var bibliotekarie vid Köpenhamns universitetsbibliotek, runolog och historiker. Govert Indebetou (1875-1955) var genealog och matrikelförfattare, han utgav ett flertal genealogiska och biografiska verk, och verkade som medarbetare i bland andra ”Personhistorisk tidskrift”, ”Svenska släktkalendern”, ”Adelskalendern” och Elgenstiernas ”Den introducerade svenska adelns ättartavlor”.

19. RADLOFF, F. V. **Beskrifning öfver norra delen af Stockholms län**. (I)-II. Uppsala, J. F. Edman, 1804-05. 8:o. (8),248,(3) + (4),286,(2) s. Samtida ljusbrunt hfrbd med rikt och vackert guldornerad rygg, olivgrön titeletikett och rund olivgrön nummerskylt. Gula snitt. Titeletiketten med mycket små ytliga sprickor som gör den lite svårläst. Lätta lagerfläckar på de första sidorna av varje del och på sista registerbladet. Enstaka samtida rättelser i bläck och en anteckning på ett av eftersättsbladen. Två starka fuktfläckar på bladet s. 167-68 i andra delen tillkomna i samband med att några rättelser gjorts. De sista tjugo sidorna i andra delen med spegeltryck. ⋆6000

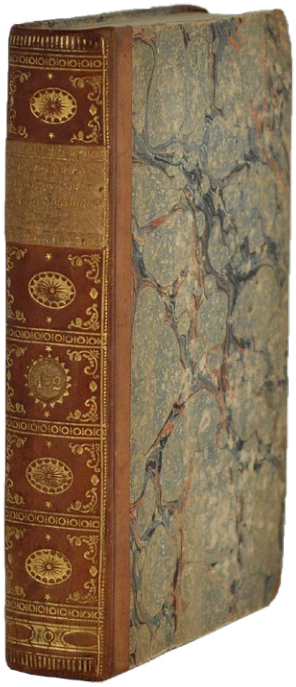

19.

Setterwall Svensk historisk bibliografi 6085. Bygdén Landskapet Uplands och Stockholms stad s. 29. Noggrann genomgång av Roslagens socknar och städerna Öregrund, Österhammar, Norrtälje med flera. Avslutas med några kortare kapitel med statistik, beskrivningar av flora och fauna samt skildringar av allmogens seder och bruk. Provinsialläkaren i Norrtälje Fredric Vilhelm Radloff (1765-1838) hade även utgivit ”Beskrifning öfver Åland” 1795.

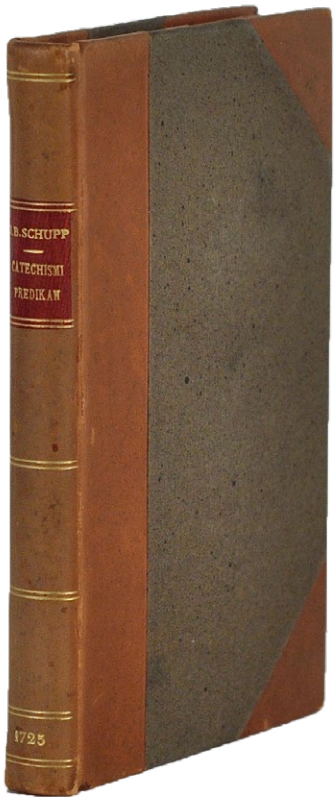

20.

20. SCHUPP, J. B. **Tänck ther uppå Hamburg!** Eller en catechismi predikan, om thet tredje budet/ hållen på tyska språket i St. Jacobs kyrckjo i Hamburg åhr 1656 fredagen efter Mariæ besökelses-dag, af tå warande kyrckjo-herden thersammastädes J. B. Schupp, doctor, men nu/ för thess upbyggelighet skul/ på swenska språket öfwersatt/ af Petrus Gröndaal, kyrckjo-herde i Skeptuna och Lunda. Med bifogat företal, angående märckeliga brand-skador, som Stockholms stad öfwergådt. Sthlm, sal. H. C. Merckells enka, 1735. 8:o. (4),131,(1) s. Prydligt marmorerat hfrbd med guldlinjerad rygg och röd titeletikett av marokäng (Hedberg, 1964). Stänkta snitt. Bandet med lätt nötta ytterfalsar och obetydligt blekt rygg. Enstaka lagerfläckar och inlagan lite bruntonad. Ur Bengt Bernströms bibliotek. ⋆8000

Warmholtz Bibliotheca historica Sueo-Gothica 326. Bygdén Landskapet Uplands och Stockholms stads s. 54. En av Schupps käpphästar var att akademiska avhandlingar skulle skrivas på tyska och inte på latin. Gröndahls förord upptar sidorna 3-36 och innehåller en kronologiskt upp-

ställd genomgång rörande de bränder som drabbat Stockholm mellan 1297 och 1734 samt några exempel på andra förödande bränder i bland annat Troja, St. Petersburg och Uppsala. Dessutom upptas sidorna 130-31 av ett litet supplement som förtecknar ytterligare fem Stockholmsbränder 1713-35.

21. **Siö-lagh**: som then stoormächtigste konung och herre her Carl then elffte/ Sweriges/ Göthes och Wändes konung/ &c. åhr 1667 hafwer låtit författa/ af trycket uthgå och publicera. Nu effter mångens begäran i mindre format/ af nyo omtryckt/ medh förökning af åtskillige kongl. may:tz stadgar och förordningar. Angående alt hwad kiöpmän/ redare/ skipare och lodzmän/ wid skip-farten; för in- och utgåenge/ böra i acht taga. Sthlm, H. Keyser, 1686. Högsmal 12:o. (14),145,(25),147-226 s. Titelbladet med kungakrona i träsnitt. Elegant ljusbrunt stänkdekorerat skinnbd i gammal stil med upphöjda bind, rikt guldornerad rygg och tegelröd titeletikett i marokäng (Hedberg, 1946). Gamla brun- och rödstänkta snitt. Tre blad, s. 133-38, dock med oskuret yttre snitt. Titelbladet med smånaggar. De första hundra sidorna med en fuktrand av skiftande gestalt. Flera blad i bokens första hälft med fint gjorda och knappt skönjbara förstärkningar med pergamynpapper i yttermarginalen. ⋆4000

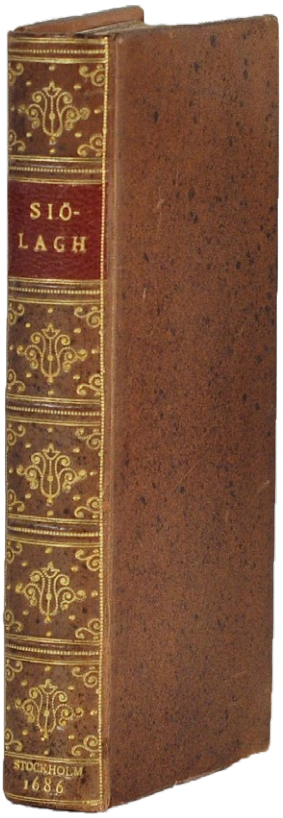

21.

Collijn Sveriges bibliografi 1600-talet 490. Tidigare upplagor hade utkommit 1667 och 1668. Detta är egentligen ett omtryck av upplagan 1686, vilket utkom efter 1692. Enligt Collijn saknar det ett åttasidigt register på slutet. Collijn redovisar bara två biblioteksexemplar av denna variant.

22. [Swedberg] **Biblia**, thet är then heliga skrifft på swensko efter then nyja edition oförandrad, med concordantier och nödtorftigt register. Uppå kongl. maj:tz nådiga tilstånd. Skara, H. A. Moeller, (1728). 8:o. (52),1140 s. + **Thet nyja testamentet,** eller Jesu Christi, wårs herras och frelsares nyja förbund. Skara, H. A. Möller, 1727. 8:o. 254,257-351,(3) s. Titelbladen tryckta i rött och svart. Nytt hfrbd med upphöjda bind, blindlinjering och titel, tryckort och -år i guld på ryggen (Johanna Röjgård). Snitten småfläckiga. Några vikta hörn. Inlagan delvis lätt bruntonad och med spridda fläckar av olika slag. Titelbladet solkigt och med marginalnaggar. En återkommande fuktrand i nedre marginalen och flera fukträndер mot slutet. And. Persson i Västerås har klistrat sin lilla exlibrislapp på titelbladet. ⋆25000

Darlow & Moule Historical catalogue of the printed editions of holy scripture 8817, noten 5. ”Swedbergs bibel” är en av våra sällsyntaste bibeleditioner. Den är utgiven och försedd med ett företal av Jesper Swedberg och har texten anpassad efter dennes stavningsregler. De flesta exemplaren skickades till de kvarvarande svenska församlingsmedlemmarna i amerikanska Delaware, vilka lydde under Skara stift. Swedberg skriver i förordet att ”en gudelskande siäl [...] then her hafwer stora medel anwendt på en bibels tryckiande här i Skara och then aflåter för halfwa werdet emot andra af samma halt och storlek. Och är ther ofwan uppå sinnad, at til wåra swenska i America förähra ett ansenligit partie”. De exemplar som dyker upp på marknaden är normalt sett hårt skurna och ofta defekta. Per Hiertas exemplar saknade till exempel sex sidor och Thore Virgins var i mycket dålig kondition. Jesper Swedberg (1653-1735) var biskop i Skara från 1702. Han är känd för sin stora utgivningsverksamhet och ägnade sig åt ett omfattande författarskap. Hans intresse för språkfrågor fick många uttryck, bland annat i den språkliga utformningen av denna bibelutgåva.

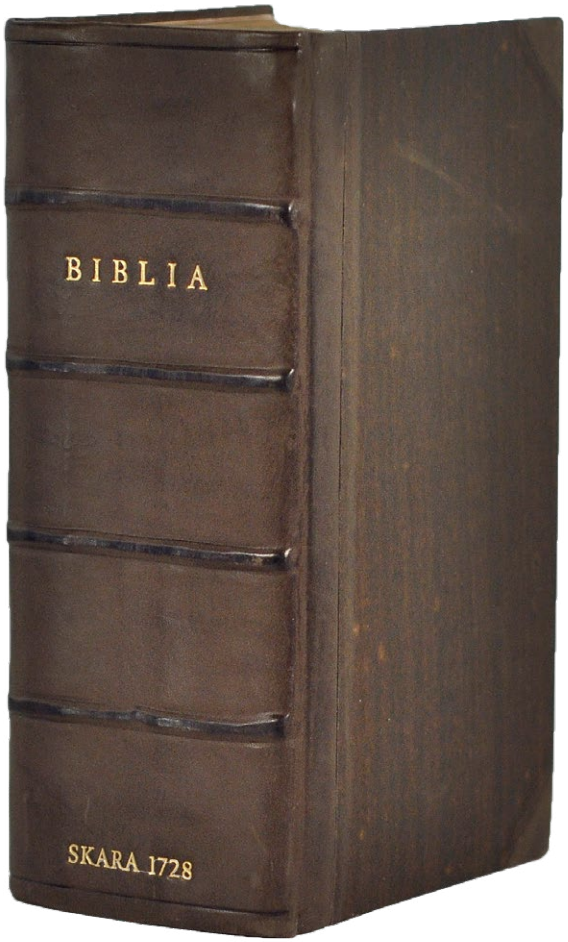

22.

BIBLIA,

Thet är then

Heliga Skrift

På Swenskt

Efter

Then Nyja Edition oförändrad,

med Concordantier och nödtorftigt Register.

Uppå

Kongl. Maj:tz Nådiga tilstånd.

And. Persson
Västerås

Priset är 2. Daler Silfmynt för Exemplaret.

SKARA:

Tryckt af Kongl. Gymnasii Boktryckiaren,

HERMANN ARNOLD MOELLER.

23.

23. [Swedberg] **Then swenska psalmboken**/ med the stycker som ther til höra/ och på föliande blad upteknade finnas/ uppå kongl. maj.tz nådigste befalning af thet wyrd. predikoämbetet åhr M DC XCIII. Med flit öfwersedd/ förbättrad och förmehrad/ och åhr 1694 i Stockholm af trycket utgången. Sthlm, Burchardi tryckieri, af J. J. Genath, (1694). 8:o. Front, (36), 705, (19) s. Grav. vinjett på s. 1. Titelbladet tryckt i rött och svart. Något nött men vackert marmorerat skinnbd från 1700-talets mitt med upphöjda bind, rikt guldornerad rygg och mörkröd titeletikett i marokäng. Svartpressad kantdekor och helt guldsnitt. Ryggen lite bortnött allra överst. Nötta ytterfalsar, den främre hårt nött och med lång spricka. Titelbladet med en liten rostfläck, i övrigt ett fåtal obetydliga småfläckar. Försättsbladet med Gustaf-Otto Adelborgs kollationeringsanteckningar. Fint ex. Här saknas den separata tryckta delen med ”Epistler och evangelia”. *9000

Collijn Sveriges bibliografi 1600-talet 736. Klemming Ur en antecknares samlingar s. 115, nr 3. Den graverade planschen av J. C. Böcklin föreställande David spelande harpa. En variant av titelbladet finns med tryck endast i svart och med rad 1-2 i träsnitt. Utgiven av Jesper Swedberg. Detta är den första oktavupplagan. Klemming skriver om denna psalmbok: ”En märklig plats i vår hymnologiska litteratur intager den Svedbergska psalmboken af år 1693, hvilken, som bekant, knappast färdigtryckt blef förbjuden och indragen i följd af biskoparnes missnöje. Lika bekant torde icke vara, att sju upplagor trycktes deraf och att dessa samtliga äro typografiska mästerverk, hvilka sannerligen ensamt för denna egenskap hade förtjent ett bättre öde än att multna i Riks-arkivets hvalf eller utskeppas till Amerika”. Swedberg sände exemplar av psalmboken till svenska församlingarna i Delaware precis som han senare gjorde med Skarabibeln. Detta exemplar salufördes som nr 290 i Björck & Börjesson katalog 317 år 1937 för 60 kronor. Huvuddelen av böckerna i den katalogen hade tillhört silversmeden Jean Jahnssons stora bibliotek.

24.

Torner-
Och
Riddare-Spel,
Hållit af
KONUNGEN
På
Drottningholm
Den Augufti och September
MDCCXCIX.

E 23

24. **Torner- och riddare-spel**, hållit af konungen på Drottningholm den augusti och september MDCCXCIX. Sthlm, Kongl. tryckeriet, 1799. 4:o. (38) s. + **Fält-lagar** som böra iakttagas vid torner-spelet på Drottningholm den augusti 1799. (Sthlm, Kungl. tryckeriet, 1799). 4:o. (8) s. Häftad och oskuren i nött samtida gråpappersomslag med delvis defekt rygg. Titeln prydligt skriven med blyerts av Gustaf-Otto Adelborg på främre omslaget. Med Johan af Nordins stpl. ⋆4000

Klemming Sveriges dramatiska litteratur s. 499-500. Allt som trycktes i samband med denna tornering. Johan af Nordin (1746-1823) var en av Gustav III:s närmaste rådgivare under kungens senare regeringsår. Han var även bruksägare och hade ett mycket stort bibliotek, där böckerna bara undantagsvis var inbundna. Hans böcker gick länge i arv innan de i mitten av 1900-talet såldes till Björck & Börjesson.

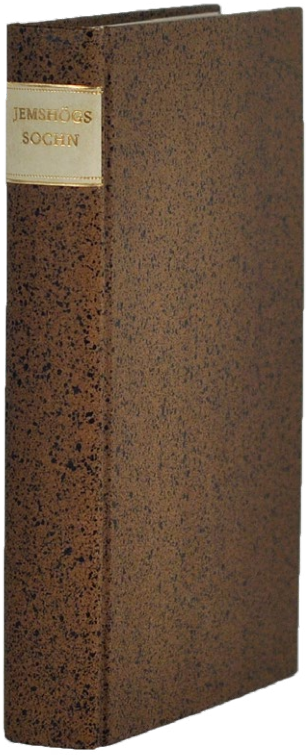

25.

25. ÖLLER, J. J. **Beskrifning öfwer Jemshögs sochn i Blekinge**. Växjö, A. Thetzells enka, 1800. 8:o. (1),X,(3),384,389-94,(4) s. & 1 utvikbar grav. plansch. Fint brunt stänkdekorerat pappbd med benvit titeletikett (Johanna Röjgård). Gamla turkosa något solkiga snitt. Lagerfläckig, främst i marginalerna och med enstaka starkare fläckar. Nagg i övre marginalen på s. (2-3). Bläckfläck i övre hörnet på s. 11. En tabell saknas som vanligt. Med författarens kontrollstpl på titelbladet. Bra ex. ⋆5000

Setterwall Svensk historisk bibliografi 5679. Ottervik Litteratur om Blekinge 1772. Rör nuvarande socknarna Jämshög och Kyrkhult i Oloftröms kommun. Författaren (1740-1811) var prost i församlingen. De fyra sista opaginerade sidorna är rättelser, vilka förklaras av "auctors långwäga wistande från tryckeriet".